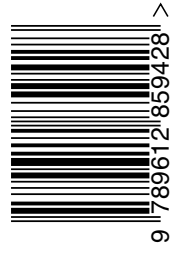

Priručnik za medijsko poročanje o transspolnosti

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica,
Ljubljana
316.77:613.885
KOLETNIK, Anja
    Priročnik za medijsko poročanje o
transspolnosti / [avtorici Anja Koletnik
in Evan Ana Grm ; ilustracije Filip
Vurnik]. - 1. natis. - Ljubljana : Zavod
Transfeministična iniciativa TransAkcija,
2017
ISBN 978-961-285-942-8
1. Gl. stv. nasl. 2. Grm, Ana
292487168

Kolofon

Priročnik za medijsko poročanje o transspolnosti

Avtorici_ja: Anja Koletnik in Evan Ana Grm

Odgovorna_i urednica_ik: Anja Koletnik

Lektura: Branislava Vičar

Oblikoval_a: Heidi Pungartnik

Ilustracije: Filip Vurnik

Založnik: Zavod Transfeministična

Iniciativa TransAkcija, Česnikova ulica 16, 1000 Ljubljana

Tisk: Partner Graf zelena tiskarna d.o.o.

Za neizmeren prispevek pri nastajanju priročnika se zahvaljujemo Branislavi Vičar, Evi Gračanin in Romanu Kuharju.

TRANS
Akcija

Iskrena hvala tudi Društvu novinarjev Slovenije ter novinarkam_jem Darji Pograjc, Izaku Koširju, Maji Sodja, Neži Prah Seničar, Špeli Lenardič in Tini Kralj za njihove strokovne uvide.

Prvi natis.

Leto izida in natisa: 2017

Število natisnjenih izvodov: 150

Publikacija je brezplačna.

To delo je objavljeno pod licenco
Creative Commons [Priznanje avtorstva
+ nekomercialno + deljenje pod enakimi
pogoji]. Besedilo licence je na voljo
na internetu na naslovu <http://www.creativecommons.si> in na naslovu:
Inštitut za intelektualno lastnino,
Streliška 1, 1000 Ljubljana

Sofinancerji

Mestna občina Ljubljana; Astraea
- Lesbian Foundation for Justice;
International Trans Fund;
Veleposlaništvo Združenih držav
Amerike, Ljubljana.

Mestna občina
Ljubljana

U.S. Embassy
Ljubljana

"This project was funded,
in part, through a U.S.
Embassy grant. The opinion,
findings, and conclusions
or recommendations
expressed herein are those
of the Authors and do not
necessarily reflect those of
the Department of State"

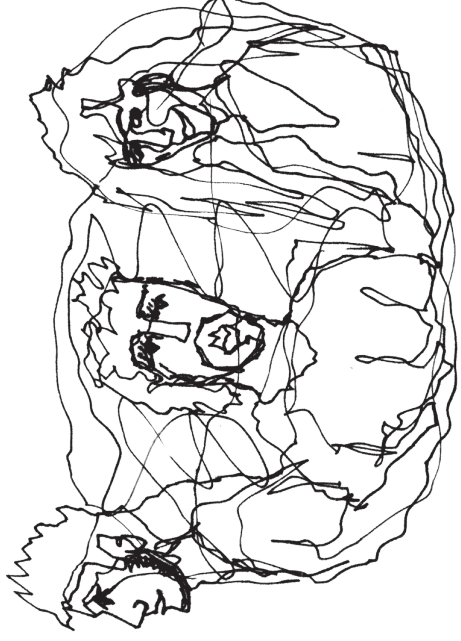
Kazalo

Uvod	7
Kako spoštljivo poročati o transspolnih osebah in tematikah	14
Pogosti primeri slabih praks in spoštljive alternative	20
Povzetek najpogostejših napačnih izrazov in priporočljivih alternativ zanje	35

Pogosta vprašanja	39
Pomembne teme s področja transspolnosti	51
Glosar terminologije s področja transspolnosti	60
Viri za nadaljnje koristne informacije za poročanje o transspolnosti	72

Uvod

Pričujoči priročnik ponuja orodje, s katerim želimo na razumljiv in pregleden način podati koristne napotke in informacije za spoštljivo poročanje o transspolnosti v slovenskem medijskem prostoru. Nastal je na eni strani kot odziv na obstoječi slovenski medijski diskurz in na

drugi strani na pobudo
novinar_k_jev,¹ ki so izrazile_i

---

¹ Podčrtaj uporabljamo pri spolno zaznamovanih slovničnih oblikah, z namenom vključevanja vseh spolov, tudi tistih, ki presegajo spolni binarizem "ženska_moški". Več o rabi podčrtaja je navedeno v glosariju.

potrebo po boljši informiranosti o tem, kako spoštljivo poročati o tematikah transspolnosti. Pogosta vprašanja, ki si jih zastavljajo zainteresirane osebe, so denimo: Kateri izraz je pravilen? Zakaj je določeno vprašanje nespoštljivo? Katere zaimke naj uporabljam? Kako naj pišem, da bom vključujoč_a do transspolnih oseb?

in pomanjkanja primernih virov s tega področja. Priročnik je zato v prvi vrsti namenjen novinar_kam_jem oziroma medijem, sicer pa vsem, ki si želijo spoštljivo pisati, poročati o tematikah transspolnosti oziroma jih ustrezno naslavljati, torej tudi študentkam_om, profesorjem_icam, aktivistkam_om itd.

V Zavodu TransAkcija smo se odločile_i, da ponudimo odgovore, ki bodo v pomoč pri nekaterih najpogostejših vprašanjih in zadregah, s katerimi se srečujejo novinarke_ji, ko poročajo o transspolnosti, in so pogosto posledica nezadostne informiranosti

Vključujoče jezikovne prakse postavljajo pred cisspolne osebe zahtevo, da se pričnejo zavedati načinov, na katere uporabljajo jezik, in s katerega družbenega položaja govorijo. Legitimacija transspolnih oseb je v veliki meri povezana s prepoznavanjem, da imajo naše

jezikovne izbire realne implikacije za življenja transspolnih oseb. Težave, ki jih prepoznavajo cispolne osebe pri vpeljevanju trans vključujočih jezikovnih praks, ne bi smele biti razumljene kot naravne omejitve, ampak kot produkt kulture, v kateri sposobnost, govoriti o transspolnih osebah spoštljivo, ni prepoznana kot pomembna jezikovna spretnost.² Vpeljevanje novih interaktivnih praks, kot je vprašati po zanimkih, za katere ljudje želijo, da jih uporabljamo, ko se nanašamo nanje, ali spolno vključujoče jezikovne

2 Lal Zimman, Transgender language reform: some challenges and strategies for promoting trans-affirming, gender-inclusive language, *Journal of Language and Discrimination*, 2017, 1/1.

izbire, kot je raba podčrtaja, predstavljajo sociolingvistično manifestacijo pravičnosti, spodbuja pa jih etična in politična zaveza govorke_ca.

Mediji imajo velik vpliv na splošno ozaveščenost javnosti, še posebej to velja za teme, ki so potisnjene na obrobje in s katerimi se osebe, ki nimajo tovrstnih izkušenj, ne srečujejo pogosto. Zato je pomembno, da so medijske reprezentacije transspolnosti v skladu s Kodeksom novinarjev Slovenije³ in podajajo relevantne

3 17. člen Kodeksa določa: "Novinar spoštuje pravico posameznika do zasebnosti in se izogiba senzacionalističnemu in neupravičenemu razkrivanju

informacije, saj so le-te ključnega pomena, ko govorimo o vidnosti transspolnosti in informiranju splošne javnosti o položaju in človekovih pravicah transspolnih oseb oziroma kšitvah pravic. Pozitivne medijske reprezentacije

njegove zasebnosti v javnosti. Poseg v posameznikovo zasebnost je upravičen le, če javni interes pretehta nad spoštovanjem njegove zasebnosti. Pri poročanju o javnih osebnostih in tistih, ki želijo dobiti moč in vpliv ter vzbujati pozornost, je pravica javnosti do obveščenosti širša. Novinar se mora zavedati, da lahko z zbiranjem ter objavo informacij, fotografij in posnetkov škodi posameznikom, ki niso vajeni medijske in javne pozornosti.” 20. člen Kodeksa pa pravi: “Novinar se mora izogibati narodnostnim, rasnim, spolnim, starostnim, verskim, geografskim in drugim stereotipom ter podrobnostim, ki so povezane s spolnimi nagnjenji, invalidnostjo, fizičnim videzom, socialnim položajem ali drugimi osebnimi okoliščinami posameznikov in skupin.”

predstavic_kov manjšinskih družbenih skupin so lahko za posameznice_ke, ki še zbirajo pogum za razkritje, ali tiste, ki imajo v svojem bližnjem okolju premalo podpore, izrednega pomena, prav tako pa so lahko negativne in stereotipizirane medijske reprezentacije škodljive in boleče.

Glede na to, da se jezikovne norme v transspolnih skupnostih spreminjajo, je nemogoče zapisati dokončne smernice za trans vključujoči jezik.

(Pre)hitre spremembe v razvoju jezika transspolnih skupnosti samo potrjujejo dinamičnost jezika in sociolingvistično variabilnost.

Kako uporabljati priročnik⁴

1. Priročnik naj se uporablja kot splošno vodilo, ne kot predpis strogih pravil.
2. Poročanje o transspolnosti naj poteka hkrati s skrbnim odnosom do oseb, katerih spol je različen od našega.
3. Pomembno je, da se upošteva kontekst. Jezikovne izbire so odvisne od konteksta; zdravstveni diskurz v primerjavi

---

⁴ V tem delu se zgledujemo po Alex Kapitan, The Radical Copyeditor's Style Guide for Writing About Transgender People. Dostopno na: <https://radicalcopyeditor.com/2017/08/31/transgender-style-guide/>.

s spletnimi zmenki, otroci in mladostniki v primerjavi s starejšimi osebami itd. Prav tako pomembno je zavedanje, da je jezik, ki se uporablja znotraj transspolnih skupnosti, po navadi veliko bolj raznolik kot jezik, s katerim transspolne osebe in izkušnje opisujejo cispolne osebe zunaj teh skupnosti.

Kako ne uporabljati priročnika

1. Priročnika naj se ne uporablja za nadzorovanje ali sramotenje jezikovnih izbir drugih.
2. Priročnik prav tako naj ne bo osnova, na podlagi katere

bi transspolnim osebam

sporočale_i, da uporabljajo

napačen jezik, ne glede na to, ali

smo me_i same_i transspolne

osebe ali ne. Primeri dobrih

praks so vodila, vendar naj ne

prevladajo nad izborom besed in

jezika, ki ga transspolne osebe

uprabljajo za izražanje svoje

identitete in lastne izkušnje.

3. Osebe naj bodo pomembnejše od besed.

Priročnik je sestavljen iz 6 poglavij.

Prvo poglavje ponuja splošne

smernice za spoštljivo poročanje o

transspolnih osebah in tematikah. V

drugem poglavju so na sistematičen

način zbrani primeri slabih praks

skupaj s spoštljivimi alternativami

in razlagami. Vključeni so primeri,

ki jih pogosto zaznavamo v medijih:

tako posamezne besede oziroma

besedne zveze kot tudi povedi

(zlasti naslovi), ki predstavljajo

pogoste napake na bolj vsebinski

ravni. Sledi poglavje s pogostimi

vprašanji, s katerimi se srečujemo

pri delu, Z odgovori skušamo

razložiti najpogostejše zagate

in nejasnosti. V naslednjem

poglavju so predstavljene

pomembne teme, o katerih bi bilo

po naši presoji koristno poročati.

Zaključimo s poglavjem, ki vsebuje

najpomembnejšo terminologijo s

področja transspolnosti. Na koncu

je podan seznam virov, ki usmerja k nadaljnjim koristnim informacijam, ključnim za spoštljivo poročanje o transspolnosti na vsebinski in jezikovni ravni.

Kako spoštljivo poročati o transspolnih osebah in tematikah

Priporočljivo je, da si novinarke_ji, piske_ci, raziskovalke_ci na začetku odgovorijo na naslednja vprašanja: Kaj je moj namen? Kaj želim s svojim prispevkom doseči? Katere informacije želim posredovati? Kako to storiti na način, ki je najbolj primeren in spoštljiv do transspolnih oseb? Pri poročanju o transspolnosti oziroma o transspolnih osebah po

navadi ni lahkega, enoznačnega odgovora in tudi ta priročnik ga ne ponuja. Podaja pa koristna priporočila, ki temeljijo na Kodeksu novinarjev Slovenije in ki lahko bistveno prispevajo k boljše informiranemu in spoštljivejšemu poročanju o transspolnosti. Zaradi boljše preglednosti jih na tem mestu povzemamo po točkah, več o posameznih priporočilih pa ponujajo posamezna poglavja v nadaljevanju.

Priporočamo, da se pridobijo relevantne informacije s področja transspolnosti. Pomembno je, da se pridobijo relevantne informacije s področja transspolnosti, to

je informacije o terminologiji, problematikah in potrebah transspolnih oseb. Informacije so dostopne na spletni strani Zavoda TransAkcija in na mnogih mednarodnih spletnih straneh, kot je spletna stran krovne evropske organizacije za tematike transspolnosti Transgender Europe – TGEU.⁵ Na voljo pa so tudi številni blogi transspolnih oseb, publikacije, dokumentarni filmi itd. Zadnje poglavje zato vsebuje kratek seznam uporabnih virov.

---

⁵ Transgender Europe TGEU: <http://tgeu.org/>.

Način osveščanja in podajanja informacij naj bo spoštljiv, v središče naj postavlja najpomembnejše problematike, s katerimi se transspolne osebe srečujejo (nasilje, diskriminacija, neurejeno področje pravnega priznanja spola v Sloveniji, pridobitev diagnoze duševne motnje kot pogoj za pravno priznanje spola, patologizacija transspolnosti). Izhodišča za poročanja o transspolnosti so lahko na primer:

- pomembni mednarodni dnevi, ki jih obeležuje transspolna skupnost (dan vidnosti transspolnih oseb – Transgender Day of Visibility)

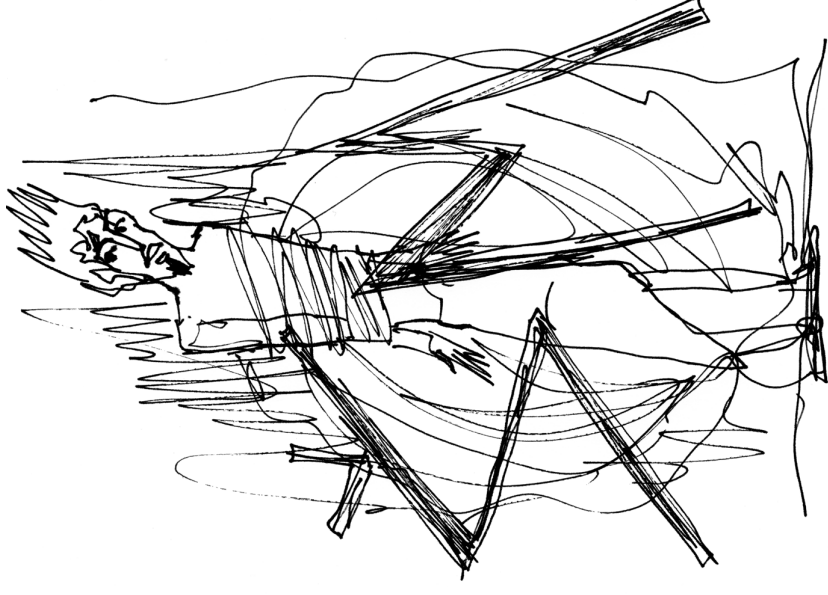
(31. marec), mednarodni dan
boja proti homofobiji, bifobiji
in transfobiji – IDAHOBIT (17.
maj), dan spomina na žrtve
transfobije – Transgender Day of
Remembrance (20. november));

- kulturna produkcija
transspolnih oseb (razstave,
filmske projekcije, izidi knjig in
publikacij);
- pomembni dogodki in
spremembe, na primer na
področju prava.

**Priporočamo vključevanje
transspolnih oseb in njihovih
zgodb;** pomembno je, da se
prisluhne njihovim potrebam,

zgodbam, mnenjem. Zmeraj se je
mogoče obrniti na organizacije,
ki delujejo na tem področju.
Priporočljivo je, da se prikaže
raznolikost izkušenj transspolnih
oseb, saj »univerzalna transspolna
izkušnja«, vtis katere pogosto
ustvarjajo mediji, ne obstaja.
Prikazovanje raznolikosti se lahko
zagotovi na primer s poročanjem o
nebinarnih osebah, poudarjanjem
pluralnosti spolov, izpostavljanjem
dejstva, da vstopanje v medicinsko
tranzicijo ni nujno, kakor tudi z
vključevanjem transspolnih oseb, ki
so na primer lezbijke, oziroma tistih
izkušenj transspolnih oseb, ki po
navadi ostanejo v ozadju.

Odsvetujemo, da se poročanje osredinja zgolj na telo oziroma zgolj na proces medicinsko podprte tranzicije, saj ta način pogosto postane sredstvo objektivizacije transspolnih oseb in njihovih teles. Izogibati se je treba načinu poročanja, ki je senzacionalističen in v javnosti neupravičeno razkriva zasebnost, kar v 17. točki določa tudi Kodeks novinarjev Slovenije. Pomembno je tudi zavedanje, da transspolnost ni bolezen ali duševna motnja, zato je tovrstno naslavljanje te teme neprimerno. Namesto tega priporočamo problematizacijo patologizacije transspolnosti in pogoja pridobitve diagnoze duševne motnje.

Pri vizualnih reprezentacijah transspolnosti odsvetujemo uporabo fotografij in drugih elementov, ki s fokusom na telo

in tranzicijo utrjujejo stereotipno podobo transspolnih oseb, kot so na primer fotografije oseb »prej in potem« (fotografije, ki prikazujejo osebo pred postopki medicinske tranzicije in po njih, sploh če oseba sama tega ne želi),⁶

---

⁶ Prikazovanje fotografij transspolnih oseb pred tranzicijo in po njej je neprimerno in za mnogo transspolnih oseb zelo vznemirjujoče, saj jih (velikokrat tudi brez njihovega privoljenja) razkriva kot transspolne ter hkrati opominja na življenjsko obdobje pred razkritjem, ki je bilo za marsikoga zelo neprijetno. Takša reprezentacija legitimira identiteto posameznice_ka s poudarkom na medicinski tranziciji, namesto samoidentifikaciji osebe. Predlagamo, da se ta diskurz preseže.

fotografij, ki so morbidne oziroma prikazujejo transspolne osebe kot trpeče posameznice_ke, fotografije, na katerih se transspolne osebe preoblačijo itd. Namesto tega predlagamo bolj pozitivne podobe transspolnih oseb, ki so lahko tudi nenormativne ali aktivistične, uporabo izdelkov kulturnih produkcij transspolnih oseb itd.

Pomembno je, da se ne zastavljajo neprimerna vprašanja. Z

neprimernimi vprašanji mislimo na vprašanja, ki so bodisi preveč intimna bodisi nespoštljiva iz katerega drugega razloga, na primer: Katero je tvoje pravo ime? Kakšne genitalije imaš? Si že imel_a

operacijo? Kdaj si postal_a prava_i ženska oz. moški? V nadaljevanju priročnika sledi posebno poglavje, ki specifično naslavlja najbolj pogosta vprašanja, ki jih prejemajo transspolne osebe, in obrazložitve, zakaj večina teh vprašanj ni primernih.

zato smo jima posvetile_i dve ločeni poglavji, ki pojasnjujeta najpogostejša vprašanja ter primere nespoštljive rabe izrazov in spoštljive alternative zanje.

V skladu s Kodeksom novinarjev

Slovenije velja uporabljati

neizključujoč jezik. To pomeni,

da upoštevamo, kako oseba govori o sebi in svoji izkušnji – spoštovati je treba njene zaimke in ime, ki ga uporablja. Zadnji dve točki – neprimerna vprašanja in neizključujoč jezik – sta še posebej pomembni in hkrati obsežni,

Pogosti primeri slabih praks in spoštljive alternative

Pričujoče poglavje predstavlja sistematičen pregled primerov izključujočih praks z razlagami ter predlogi spoštljivih rešitev. Vsi primeri so vzeti iz dejanskih prispevkov, objavljenih v slovenskih medijih, tiskanih in spletnih, pa tudi iz radijskih in televizijskih oddaj itd.⁷ Da bi čim bolje osvetlile_i

---

⁷ Primeri so avtentični, a na nekaterih mestih ustrezno prilagojeni (da se izognemo izpostavljanju oseb, so spremenjena imena) oz. pravopisno popravljeni.

najpogostejše napake oziroma problematične točke, smo jih smiselno povzele_i v kratke sklope.

Utrjevanje spolnega binarizma in izključevanje nebinarnih oseb

»Je oseba, ki izživa družbeno začrtane meje med spoloma.«

»[...] se v nekaterih najstnikih pojavi težnja tudi po tem, da bi bili nasprotnega spola.«

Bolj vključujoča različica prve povedi bi namesto dvojnjske oblike »med spoloma« vsebovala

množinsko obliko, torej med spoli. Vprašanja, ki se zastavljajo ob tem, so: Med katerima dvema spoloma? Odgovor je na videz očiten, vendar je to samoumevnost treba preprišati. Kot vselej poudarjamo, spola nista samo dva in to je treba imeti v mislih zmeraj, ko je govor o spolih. Prav to je namreč eden izmed najpogostejših primerov izključujočega poročanja, saj ne vključuje spolov onkraj binarnega spolnega sistema ženska – moški. V primerjavi z nekaterimi drugimi spremembami v načinu poročanja, ki zahtevajo več truda, je ta rešitev preprosta – o spolih je optimalno govoriti v množini. Tukaj velja opozoriti tudi na pogoste izraze,

kot je »nasprotni spol«, kjer se spet lahko vprašamo: Kaj je nasprotni spol? Spoštljive alternative, ki jih predlagamo, so: različni spoli, raznoliki spoli itd.

»Ne moški ne ženska«

»pol-pol«

»tretji spol«

»ne eno ne drugo«

Vseh zgoraj navedenih izrazov, ki so najpogostejši načini opisovanja oseb z nebinarnimi spolnimi identitetami, se velja izogibati, saj zaradi izključujočega in senzacionalističnega učinka niso primerni. Spoštljiva alternativa

za opis spolnih identitet, ki se umeščajo zunaj binarnega spolnega sistema, je nebinarna oseba oz. nebinarna spolna identiteta. Osebe z nebinarnimi spolnimi identitetami so pogosto videne kot nelegitimne, tovrstni izrazi pa še dodatno prispevajo k temu, saj nakazujejo, da so čudške, in hkrati ustvarjajo tudi fizično podobo nekakšnega tujega, skorajda hibridnega bitja. Nebinarne osebe je treba obravnavati kot celostne posameznice_ke, vredne spoštovanja. »Ko je bil/a stara 6 let« Raba poševnice ni priporočljiva, razen če jo posameznik_ca uporablja sam_a zase. Praksa,	ki jo uporabljamo, je podčrtaj. V nasprotju s poševnico (/), ki še vedno predstavlja samo dve možnosti in s tem binarno delitev, podčrtaj povezuje obe normirani slovnčni obliki, ju ločuje in hkrati med njima ustvarja prazen prostor za projiciranje končnic, ki jih jezikovna norma še ne pozna, bi se pa lahko razvile. Podčrtaj uporabljamo pri slovnčnih oblikah, ki vsebujejo spol, z namenom vključevanja vseh spolov, tudi tistih, ki presegajo spolni binarizem ženska – moški. Uporabile_i bi ga na naslednji način: Ko je bil_a star_a 6 let. Podčrtaj uporabljamo, če posameznik_ca zase uporablja tak spolno nevtralni jezik v slovenščini

ali pa kadar prevajamo spolno nevtravno rabo jezika (npr. edninski »they« v angleščini).

»ono«

Namesto osebnega zaimka ono, ki ga ne uporablja (skoraj) nobena transspolna oseba, priporočamo, da se spoštuje zaimke, za katerega oseba želi, da ga uporabljamo, ko govorimo o njej. Odsvetujemo rabo zaimka za tretji slovnični spol, ki ustvarja pozicijo drugosti oz. ima lahko učinek razosebljenja. Zaželeno je, da se osebo vpraša po zaimku. To je tudi bolj spoštljivo od rabe zaimka, ki je v neskladju s spolno identiteto osebe. Nebinarne osebe zase pogosto uporabljajo spolno

nevtralne zaimke, vendar to ni pravilo; uporabljajo lahko kateri koli zaimke, zato ga nikoli ne moremo predvideti. Priporočamo, da se za osebo, katere spolna identiteta ni znana, uporabi zaimke on_a in za skupino ljudi one_i.

»H. V. je on/ona.«

Zgornji zapis odsvetujemo. Kaj naj bi pravzaprav bil njegov pomen?

Za cispolno osebo ne bi nikoli napisale_i takšne trditve, najbrž prav zato, ker nič ne pomeni.

Morda gre za neposreden prevod angleškega izraza »he-she«, ki je zelo nespoštljiv, slovenska različica pa ne slovnično ne vsebinsko ne funkcionira. Če želimo povedati,

katere zaimke oseba uporablja oz. želi, da jih uporabljamo, ko govorimo o njej, to lahko storimo na spoštljiv način. (Glej razlagi pri prejšnjih dveh primerih.)

Rojen_a kot ženska/moški oz. v ženskem/moškem telesu

»Alex je bila rojena kot biološki moški.«

»Rodil se je v ženskem telesu.«

Spoštljivi alternativni zgornjima povedma bi bili: Alex je bil ob rojstvu pripisan moški spol in Ob

rojstvu mu je bil pripisan ženski spol. Nobena oseba se ne rodi kot moški ali ženska, ampak nam je to pripisano na podlagi videza genitalij v okviru binarnega spolnega sistema ženska – moški. Na spol, pripisan ob rojstvu, se pripenjajo tudi spolne vloge, ki so pričakovane v skladu s pripadajočimi stereotipi. Raba besednih zvez, kot so »rojena kot ženska«, »v ženskem telesu«, »biološka ženska«, prispeva k ustvarjanju predstav, da obstajata samo dve vrsti teles in da so vsa telesa a priori ženska ali moška, zato jo odsvetujemo. Telesa transspolnih žensk so ženska, telesa transspolnih moških so moška in telesa nebinarnih oseb so nebinarna oz.

taka, kot jih osebe same dojemajo/definirajo. Ni pa nujno, da svoja telesa določamo kot kar koli izmed tega.

»pri rojstvu pripisan biološki spol«

Izraz biološki je povsem odveč. Gre za spol, pripisan ob rojstvu, kar je termin, ki ga uporabljamo namesto izraza »biološki spol«.

»Je transženska, kar pomeni, da je njen biološki spol moški.«

Ta primer poleg problematične rabe izraza biološki spol vsebuje tudi izraz »transženska«. Pravilno alternativo pišemo neokrajšano, torej transspolna oseba/ženska,

transspolni moški. Trans je sicer okrajšana oblika pridevnika in nastopa kot prva sestavina zloženke, ki se piše narazen (na primer trans ženska) ali skupaj (na primer transženska) vendar pa si na tej točki prizadevamo za uveljavitev pojma transspolnost in ustreznih pridevnikov, saj v Sloveniji še vedno prevladuje uporaba termina transeksualnost, ki je zastarel, predvsem pa kot krovni termin neustrezen. V skupaj pisani zloženki transženska se lahko tudi ustvari vtis, da ne gre za žensko, ampak za »podvrsto« ženske; za žensko, ki je drugačna kot »prava« ženska, to pa je v navedenem primeru še podkrepljeno z izrazom »biološka« ženska.

Diskurz ujetosti

»Transspolnost: ujeti v napačnem telesu«

»Ujetniki svojega spola«

»Sužnji napačnih teles«

»Ženska, ujeta v moškem telesu«

Po pregledovanju prispevkov v slovenskih medijih ugotavljamo, da je »ujetost v napačno telo/ napačni spol« najpogostejši izraz, s katerim novinarke_ji opisujejo transspolne osebe. Sam izraz »ujetost« prikazuje osebo kot

nemočno, trpečo, nesvobodno, torej kot žrtev. Čeprav je res, da velik delež transspolnih oseb doživlja spolno disforijo, to ne pomeni, da to velja za vse, še posebej pa ne, da je ta izraz primeren. Obstajajo primeri, ko oseba sama opisuje svojo izkušnjo s temi besedami (najbrž ne povsem brez vpliva prevladujočega medijskega diskurza in drugih vplivov), in takrat je to legitimno. Vendar ta dikcija nikakor ne izraža težnje po opolnomočenju transspolnih oseb, zato je najbolje, da se ne uporablja. Ali kot pravimo aktivistke_i na področju transspolnosti: Nismo užete_i v napačnem telesu, ampak v napačni/ omejeni družbeni percepciji naših teles.

»trpijo zaradi močnih notranjih nesoglasij«

»v bolečem procesu samoidentifikacije«

Podobno kot pri dikciji »ujetost v spol«, kjer ujetost izraža nemoč, tudi besede in besedne zveze, kot so »trpijo«, »močnih nesoglasij« in »boleč proces«, uokvirjajo transspolne osebe kot žrtve.

Sočutje in pomilovanje sta različni čustvi, in čeprav je razumljivo, da mnoge novinarke _ji želijo na ta način približati ljudem določeno tematiko, lahko to zapira možnosti spoštovanja transspolnih oseb.

Kot alternativo priporočamo način poročanja, ki ne poudarja izključno

negativnih vidikov transspolnosti.

Pomembneje je, da se izpostavijo razlogi, zaradi katerih prihaja do diskriminacije transspolnih oseb v družbi, ter drugi problemi in tematike, ki so transspolnim osebam pomembni. Predlagamo tudi poudarjanje pozitivnih izkušnj oseb ter drugih vidikov njihovih življenj.

Tranzicija kot sprememba spola

»odkar si je dala spremeniti spol«

»pri 35 je spremenila spol in postala ženska«

»Zdravnike, ki so bili pripravljeni njen biološki spol spremeniti v ženskega, je našla na Danskem.«

Najprej je treba poudariti, da si spola ne »daš spremeniti«. Spolno identiteto transspolne osebe razkrijejo, sebi in/ali drugim, nato pa jo, če to želijo, na razne način potrjujejo. Eden izmed načinov potrditve spolne identitete so medicinski posegi. Spolna

identiteta, ki predstavlja notranje občutenje lastnega spola, je torej lastna posameznici_ku in se ne spreminja glede na medicinske posege. Predvsem pa je ne spremeni neka tretja oseba (npr. zdravnik_ca), kot bi se dalo razumeti iz zgornje povedi. Seveda operacije potrditve spola izvede kirurg_inja, hormone predpiše endokrinolog_inja, vendar pa to ni enkraten dogodek, ki naenkrat spremeni spol osebe. Priporočljive alternative bi bile: odkar je z različnimi posegi potrdila svojo spolno identiteto, pri 35 je z različnimi posegi potrdila svojo spolno identiteto in Zdravnike, ki so bili pripravljeni z različnimi posegi potrditi njeno spolno identiteto,

je našla na Danskem. Še bolj priporočljivo pa se je docela izogniti navajanju teh dejstev, če zanje ni tehtnega razloga.

Senzacionalizem in objektivizacija

»Usodna napaka matere narave: položaj transseksualcev v Sloveniji«

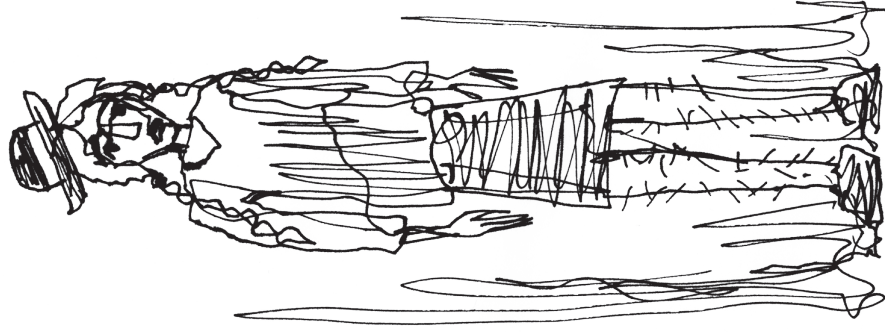
»Robert se bo v ječi spremenil v žensko.«

»Hčerka slavne pevke je moški«

»Prsi si je dala odstraniti, spolovila je obdržala.«

»Transeksualna manekenka se je slekla do golega.«

Najbrž ni treba poudarjati, da takšni naslovi in izrazi niso spoštljivi in da je njihova funkcija predvsem pritegniti pozornost bralke_ca na način, ki objektivizira in/ali seksualizira osebo, na katero se nanaša. Tovrstni naslovi so lahko še posebej škodljivi zaradi učinka, ki ga ima senzacionalizem. Zadnja dva primera povedi sta očiten izraz seksizma, mizoginije in objektivizacije žensk, ki so v medijih pogost pojav. Za transspolne ženske to velja še toliko bolj, saj se jih obravnava skozi prizmo njihovega telesa, ki je prikazano

senzacionalistično, ta prikaz pa je po navadi podprt s fotografijami, ki to poudarjajo. To ima za transspolne ženske v družbi, ki je izrazito mizogina, transfobna in rasistična, resne posledice, kot so nasilje, diskriminacija in umori.

Transspolnost kot preoblačenje

»Moški, ki se preoblači v žensko«

»21-letnica želi postati transvestit!«

»V zavetišču se nista počutili

več varno, saj sta si sobo delili s

transvestitom – moški sicer zatrjuje,

da je ženska.«

»Osební projekt Glenn Close o ženski, ki se preoblači v moškega«

Ena izmed najpogostejših reprezentacij transspolnih oseb v medijih je prikazovanje transspolnih oseb, največkrat žensk, kot moških v »ženskih« oblačilih oz. kot moških, ki so samo »preoblečeni v žensko«. Na ta način se spolna identiteta posameznice_ka napačno reducira na fizični izgled oziroma oblačila, ličila itd. Pomembno je ločevati spolno identiteto in spolnim izrazom oziroma se zavedati, da ne oblačila ne genitalije ne določajo posameznikine_kove spolne identitete. Ključno je torej ločevanje

med pomenoma, ki ga imata izraza transvestit in transspolnost oz. transpolna oseba (glej glosar).

Medikalizacija transspolnosti

»Transeksualizem: o vzrokih transeksualizma«

»motnja spolne identitete«

»Transeksualizem je spolna motnja (motnja spolne identitete), pri kateri se oseba počuti ujeta v napačnem telesu in ima neizmerno željo, da bi živela kot oseba nasprotnega spola.«

Zadnja poved poleg medikaliziranih izrazov za transspolnost (tj. transeksualizem in motnja spolne identitete) vsebuje več elementov, ki so nespoštivi in jih odsvetujemo (ujetost v napačno telo ter »nasprotni spol«). Zaradi teh izrazov je celoten učinek povedi lahko še posebej škodljiv. Zapisom, kot so zgornji, se je najbolje v celoti izogniti. Transspolnost se na tak način izrazito medikalizira in patologizira, s tem pa se transspolnost in transspolne osebe še dodatno stigmatizirajo. S tem nikakor ne želimo nadalje stigmatizirati duševnih motenj oz. oseb s težavami v duševnem zdravju, vendar pa je skrajno

napačno enačiti transspolnost z duševno motnjo, enako kot to velja za homoseksualnost. Transeksualizem (F64.0) je v Mednarodni klasifikaciji bolezni in sorodstvenih zdravstvenih problemov za statistične namene (ICD – International Classification of Diseases, Svetovna zdravstvena organizacija, 2007) zaenkrat, žal, še klasificiran kot duševna motnja, vendar je ena izmed glavnih točk bojev na področju človekovih pravic transspolnih oseb prav prizadevanje za depatologizacijo transspolnosti, torej za odstranitev klasifikacije transspolnosti kot duševne motnje.

Nazivanje v napačnem spolu oz. spolu, ki je osebi bil pripisan ob rojstvu (ime, zaimsek, spolno zaznamovane slovnične oblike)

»X Jenner, olimpijski prvak«

»X, ki se je pred leti imenovala Y«

»Kakšno je bilo tvoje staro ime, bi ga dell z namiž«

Eden najpogostejših primerov nespoštljivega poročanja o transspolnih osebah je pripisovanje napačnega spola: z uporabo imena,

ki je bilo osebi dano ob rojstvu ter z uporabo zaimkov in/ali spolno zaznamovanih slovničnih oblik, ki izražajo spol, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu, čeprav vemo, katere zaimke in ime ta oseba dejansko uporablja. V zgornjih primerih je vidno oboje. To je problematično na več ravneh: prvič, s tem razkrijemo osebo brez njenega privoljenja, kar je ne le nespoštljivo, ampak v mnogih primerih tudi nevarno, saj osebo izpostavimo morebitnemu nasilju. Pogosto se dogaja, da mediji tudi pri poročanju o umorih transspolnih oseb osebe nazivajo v oblikah za slovnični spol, ki ustreza spolu, in ki jim je bil pripisan ob rojstvu, in z imenom, ki jim je bilo določeno

ob rojstvu. To je nespoštljivo do preminule osebe, hkrati pa lahko povzroča še dodatno bolečino tako bližnjim kot vsem transspolnim osebam, ki to berejo/poslušajo. S pripisom napačnega spola (s spolno zaznamovano slovnično obliko ali zaimkom) in nazivanjem z imenom, ki je bilo osebi pripisano ob rojstvu, se transspolne osebe prikazujejo na način »prej in potem«, kar je senzacionalistično in transspolni osebi na noben način ne koristi. Na splošno velja, da če oseba sama želi deliti te podatke, je to povsem legitimno. V vseh drugih primerih odsvetujemo navajanje imena, ki je bilo transspolni osebi določeno ob rojstvu, kakor tudi

navajanje zaimkov in slovničnih oblik, ki izražajo spol, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu. Namesto tega priporočamo uporabo imena, ki ga oseba uporablja zase, in zaimkov, za katere želi, da jih uporabljamo, ko govorimo o njej.

Povzetek najpogostejših napačnih izrazov in priporočljivih alternativ zanje

V nadaljevanju v tabeli povzemamo napačne oziroma neustrezne izraze, ki jih najpogosteje zaznavamo v medijskem poročanju, ter predloge alternativ.

Izrazi, ki se jih izogibamo	Spoštljive alternative	Razlaga in primeri rabe
transseksualnost	transspolnost	Izraz je ustrezen le v primeru, če oseba sam_a s temi besedami opisuje svojo identiteto.
transseksualec_ka	transspolna ženska, transspolni moški, transspolna oseba	
transvestit_ka	transspolna ženska/ moški	Izraz je primeren, če gre res za transvestitko_a, pogosto pa se napačno uporablja za transspolne osebe. Termina transspolna oseba in transvestit_ka pomensko nista prekrivna.
oba spola	vsi spoli	Primer: stranišče za osebe vseh spolov, enakost med spoli.
transseksualizem	Izrazu se izogibamo, razen v kontekstu diagnoze »transseksualizem« (F64.0) in njene problematičnosti. Termina ne uporabljamo kot sinonim za transspolnost.	
motnja spolne identitete	Velja enako kot za transseksualizem.	
se je rodil_a kot ženska	ob rojstvu ji/mu je bil pripisan ženski spol	

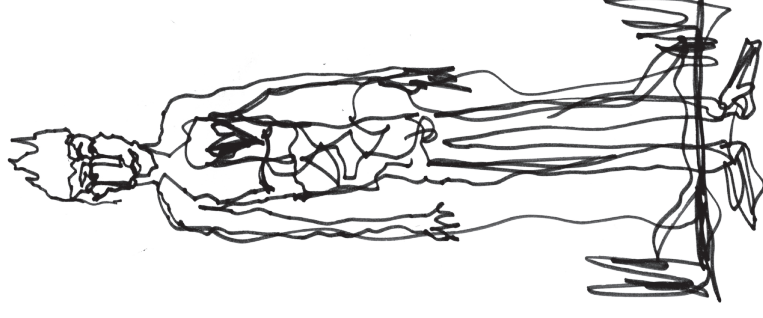
Izrazi, ki se jih izogibamo	Spoštljive alternative	Razlaga in primeri rabe
~~Ź je biološka ženska~~	ob rojstvu ji/mu je bil pripisan ženski spol	
~~sprememba spola~~	potrditev spolne identitete	
~~je (operativno) spremenil_a spol~~	je operativno potrdil_a spol	
~~postal_a je ženska/ moški~~	z različnimi posegi je potrdil_a svoj spol	
~~ženska, ki je bila včasih moški~~	ženska, ki ji je bil ob rojstvu pripisan moški spol	
~~ujet_a v telesu/v napačnem spolu~~	se v svojem telesu počuti nelagodno/doživlja spolno disforijo	
~~želi biti moški/ženska~~	je moški/ženska	Če se oseba identificira kot ženska/ moški, potem to tudi je. Glagol želeti je zato neprimeren, razen če ga oseba uporablja za opisovanje svoje izkušnje.
~~moški, ki se identificira kot ženska~~	ženska	Če je oseba ženska, potem je ženska in ne moški.

Izrazi, ki se jih izogibamo	Spoštijve alternative	Razlaga in primeri rabe
pol-pol/hibrid/ ~~ne-eno-~~ ~~ne-drugo~~	nebinarna oseba oz. oseba, ki se ne identificira znotraj binarnega (žensko-moškega) spolnega sistema drugim izrazov se izogibamo.	
transpolnost	transspolnost	
transoseba,- transženska,- transmoški	transspolna oseba/ženska, transspolni moški	
nasprotni spol	različnih spolov/ raznolikih spolov	Primer: partner različnega/ raznoliškega spola.
trans (sam.) (~~Trans je v~~ ~~oddaji~~)	Te besede ne uporabljamo v samostalniški funkciji.	
prava_i ženska/moški		
moški, ki se preoblači v žensko		
ona-oni		
ono		

Pogosta vprašanja

1. Od kdaj veste, da ste transspolna oseba?

Na to vprašanje, kot na večino vprašanj v povezavi s transspolnostjo, ni enoznačnega odgovora. Nekatere osebe so začutile, da so transpolne, že v rani mladosti, nekatere času pubertete in najstništva, nekatere v srednjih letih ali tudi kasneje. Kar pa je skupno večini transspolnih oseb, je to, da so čutile in/ali razmišljale, da so transpolne osebe, mnogo prej, kot so se kot take tudi razkrile.

To je posledica visoke stopnje nerazumevanja, nesprejemanja in nevidnosti transspolnih oseb in tematik. Ob tem velja poudariti, da enega in edinega pravega odgovora, ki bi potrjeval posameznično_kovo spolno identiteto, ni. Odgovorov na to vprašanje je toliko, kot je transspolnih posameznic_kov.

2. Kakšne genitalije imate?

Čeprav v naši družbi velja načelo spoštovanja zasebnega in še posebej intimnega življenja, je to eno izmed najbolj pogostih vprašanj, ki jih prejmejo transspolne osebe. Transspolne osebe nikoli in nikomur nismo dolžne razkrivati informacij o svojih genitalijah (ali

drugih delih telesa). Vprašanje implicira, da so genitalije tiste, ki določajo spolno identiteto človeka. To ne drži. Spolna identiteta je osnovana na samoidentifikaciji, ne glede na obliko in videz telesa. Telo pa je eden od medijev, prek katerega nekatere transspolne osebe potrjujejo svojo spolno identiteto in lajšajo občutke spolne disforije. Transspolnost je torej treba primarno razumeti kot stvar identifikacije, ne telesnosti. Vprašanja o genitalijah so nespoštljiva, vdirajo v zasebnost in osebe reducirajo na dele telesa. Prav tako kot cisspolnih oseb ne sprašujemo po oblikah in videzu njihovih genitalij, tako se tudi transspolnih oseb tega ne sprašuje.

3. Kakšen občutek je biti ujet_a v napačno telo?

Nekatere transspolne osebe svoje občutke opisujejo kot "ujetost v napačno telo", nikakor pa to ne velja za vse transspolne osebe. To, da vse transspolne osebe svoje občutek opisujejo kot "ujetost v napačno telo", je eden najpogostejših stereotipov o nas. Vsa telesa transspolnih oseb so legitimna, ne glede na njihovo obliko, barvo, velikost, poraščenost itd. Nemogoče je imeti napačno telo. To velja za vse osebe, ne samo za transspolne. Mogoče pa je imeti telo, za katero ti družba daje vedeti, da je nepravilno oz. napačno in tega smo deležne

tudi transspolne osebe. Če smo transspolne osebe ujele v kar koli, smo ujele v družbena pričranja in norme glede naših teles, ne pa v naša dejanska telesa. Mnogo transspolnih oseb doživlja spolno disforijo, ki je kratkoročno ali dolgoročno doživljanje negativnega stresa, nezadovoljstva in stisk kot posledice neujemanja lastne spolne identitete s spolom, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu. Na podlagi želje po zmanjševanju ali vsaj lažšanju doživljanja spolne disforije transspolne osebe vstopajo v medicinsko tranzicijo, kjer se nekatere_i odločijo tudi za ireverzibilne posege v telo. Vsi ti procesi in posegi tako potrjujejo

spolno identiteto posameznice_ka in ji_mu omogočajo, da se v lastnem telesu počuti boljše ali vsaj manj utesnjeno. To pa ne pomeni, da je legitimno govoriti, da so transspolne osebe ujetnice_ki lastnih teles. Tudi če določena transspolna oseba zase uporablja to dlekcijo, se ji druge_i izogibamo, saj je zastarela in nesposljljiva. Določena oseba svoje izkušnje in doživljanje seveda lahko opisuje s temi besedami, vendar naj se to ne posplošuje na vse transspolne osebe.

4. Ali ste že imeli operacijo?

Katero operacijo? Nekatere transspolne osebe so imele več

operacij, nekatere nobene. Nekatere izmed teh operacij so morda bile operacije za potrditev spolne identitete (rekonstrukcija prsi ali prsnega koša, genitalne operacije, feminizacija obraza itd.), vendar je ta podatek, prav tako kot podatek o tem, katere genitalije ima oseba, zaseben, spraševanje po njem pa je vdor v zasebnost. Operacije lahko potrjujejo spolno identiteto in zmanjšajo/odpravijo raven doživljanja spolne disforije, ne določajo pa spolne identitete – to določa vsaka oseba sama zase, s samoidentifikacijo.

5. Zakaj preprosto ne morete sprejeti svojega telesa takšnega, kakršno je?

Dojemanje lastnega telesa je izrazito individualno in hkrati družbeno, kar vodi v potrebo nekaterih transspolnih oseb, da se njihovo telo družbeno prepozna kot telo, ki naj bi ga imele_i pripadnice_ki določenega spola v skladu z družbenimi normami (npr. moški imajo kratke lase, nosijo hlače, ženske pa dolge lase, nosijo krila in uporabljajo ličila). Ampak ljudje smo zelo raznoliki in prav tako kot nekatere cispolne ženske ne uporabljajo ličil in imajo kratke lase in nekateri cispolni moški

nosijo krila in uporabljajo ličila, imajo tudi transspolne osebe zelo raznolike spolne izraze⁸ in/ali želje po spolnem izrazu. Med njimi so tako tudi osebe, ki želijo in imajo vso pravico svojo spolno identiteto potrjevati tudi na telesni ravni, kar pomeni spreminjati svoje telo s posegi in/ali pripomočki.

---

8 Spolni izraz (angl. gender expression) je vidna zunanja predstavitev osebne spolne identitete. Spolni izraz se manifestira z oblačili, ličili, frizuro, (ne) britjem poraščenih delov telesa, telesno držo in mimiko, vedenjem v javnih in zasebnih družbenih okoljih. Spolni izraz lahko izraža ujemanje ali pa neujemanje s spolnimi vlogami/spolno identiteto, ki jih določa binarni spolni sistem.

Mnogo transspolnih oseb ne more sprejemati svojega telesa ali njegovih delov, ker doživljajo spolno disforijo – kratkoročno ali dolgoročno doživljanje negativnega stresa, nezadovoljstva in stisk kot posledice neujemanja lastne spolne identitete s spolom, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu. Tovrstno pričakovanje kaže na nerazumevanje doživljanja transspolnih oseb in nerazumevanje spolne disforije.

6. Ali si želite telo nasprotnega spola?

Nekatere transpolne osebe si želijo medicinskih posegov v telo,

s katerimi potrjujejo svojo spolno identiteto. Vendar ne obstajata samo dva spola, spolov je mnogo in posledično je nemogoče želeli si »telo nasprotnega spola«. Prav tako kot ne obstajata samo dva spola, tudi ne obstajata samo dve obliki telesa. So telesa, ki jim je na podlagi genitalij in drugih spolnih značilnosti pripisan ženski spol. So telesa, ki jim je na ta način pripisan moški spol. In so interseksualna telesa. Ampak to, kakšno telo ima kdo, odloča oseba zase, tega ne določajo genitalije. Primer: transspolna ženska, ki ima penis in ne namerava imeti genitalne operacije, ima žensko telo. Zakaj? Zato ker je ženska, posledično je njeno telo žensko.

7. Zakaj je omenjanje “starega” imena nezaželeno?

Omenjanje starega imena oz. imena, ki je bilo osebi pripisano ob rojstvu, ali spraševanje po njem ni le nepotrebno, ampak je lahko za transspolne osebe tudi zelo čustveno naporno in vznemirjajoče. Predstavljajte si, da ste bile_i določen del svojega življenja primorane_i živeti z imenom in govoriti v slovničnem spolu, s katerima se sploh ne identificirate. Nato se razkrijete kot transspolna oseba, uredite zamenjavo imena in spolnega identifikatorja na osebnih dokumentih, še vedno pa se vas opominja na ime, ki je večinoma

del življenjskega obdobja, polnega skrivanja in bolečine. Imena, pripisana ob rojstvu, so osebni podatek, ki ga transspolne osebe niso dolžne deliti z nikomer (razen v primerih zagotavljanja sledljivosti oz.

ugotavljanja, ali gre za isto osebo).

8. Kaj je pri tem, da ste transspolna oseba, najtežje?

Odgovorov na to vprašanje je lahko toliko, kot je transspolnih oseb. Nekaterim se je najtežje razkriti družini, nekaterim sprejeti odločitev, ali vstopiti v medicinsko tranzicijo ali ne, nekatere_i pravijo, da je najtežje pridobiti diagnozo transseksualizma, ker je ta klasificiran kot duševna motnja, druge_i, da je to zavračanje s strani partnerk_jev in družine, tretjim je najtežje občutenje systemske transfobije in nevidnosti transspolnih oseb itd. Transspolnost je izredno raznolika. Prav tako so zelo raznolike izkušnje transspolnih

oseb, zato, kot na mnogo drugih najbolj pogostih vprašanj, tudi na tega ni enoznačnega odgovora. Velja si torej zapomniti, da je veliko stvari, ki so lahko za transspolne osebe posebej občutljive ali boleče in naporne, a da je od posameznice_ka do posameznice_ka odvisno, katere so te stvari.

9. Zakaj je klasifikacija transeksualnosti kot duševne motnje problematična?

Klasificiranje katere koli manjšinske osebne okoliščine, transspolnost je med njimi, kot duševne motnje je problematično. To ni samo v izrazitem neskladju z dejstvi, temveč

ohranja in utrjuje tudi družbeno stigmatizacijo in delegitimacijo transspolnih identitet. Nekatere transspolne osebe zaradi doživljanja spolne disforije res potrebujejo in si želijo medicinsko obravnavo in dostop do storitev, s katerimi bodo potrdile svojo spolno identiteto in si pomagale lajšati spolno disforijo. Vendar zaradi tega transspolnosti še ni potrebno obravnavati kot bolezen oz. patologijo. Transeksualizem (F64.0) je v ICD 10⁹ zaenkrat še uvrščen med duševne in

vedenske motnje, vendar Svetovna zdravstvena organizacija leta 2018 načrtuje reformo in izdajo nove verzije, enajste ICD, v kateri naj bi bila transspolnost uvrščena v poglavje o spolnem zdravju. To bi v veliki meri pripomoglo k depatologizaciji transspolnih identitet.

10. Zakaj je vedno več transspolnih oseb?

Transspolne osebe obstajamo od nekdaj, za to obstaja mnogo zgodovinskih, socioloških in antropoloških dokazov. V času modernega gibanja za pravice

9 Mednarodna klasifikacija bolezní in sorodstvenih zdravstvenih problemov za statistične namene, verzija 10. V Sloveniji uporabljamo posodobljeno avstralsko modifikacijo desete revizije Mednarodne klasifikacije bolezní in sorodstvenih zdravstvenih problemov za statistične namene (MKB-10-AM, verzija 6). Več na: <http://www.nijz.si/sl/podatki/mkb-10-am-verzija-6>.

LGBT+¹⁰ oseb ter novodobnih medijev in družbenih omrežij pa sta se izrazito povečali vidnost transspolnosti in informiranost o njej in to mnogim transspolnim osebam omogoča, da prej uvidijo in razumejo, da so tudi same transspolne osebe. Povečana vidnost javno razkritih transspolnih oseb daje nerazkritim transspolnim osebam moč in pogum, da se tudi

---

¹⁰ **LGBT+** je kratica, ki označuje lezbijke, geje, biseksualne in transspolne osebe in druge manjšinske spolne usmerjenosti ter spolne značilnosti/karakteristike. Zavedamo se, da je kratica izključujoča do manj pripoznanih, a enako legitimnih in enakovrednih spolnih usmerjenosti, spolnih identitet in spolnih izrazov, kot so aseksualnost, interspolnost, queer, panseksualnost ... Uporabljamo jo, ker je najbolj razširjena in tako najbolj razumljiva večini.

same razkrivajo. Nekaterim se zato zdi, da je transspolnih oseb vedno več. Resnica pa je, da smo bile od nekdaj vseprisotne, zdaj pa smo še malo bolj vidne in slišane.

11. Ali niste v resnici samo gej/lezbijka?

To je vprašanje o spolni usmerjenosti, transspolnost pa zadeva spolno identiteto. To sta ločena pojma in osebni okoliščini. Transspolnim osebam se večkrat očita, da želimo biti bolj »moderne_i« in »v koraku s časom« kot geji in lezbijke, ker naj bi to bilo že »iz mode«, hkrati pa se s temi vprašanji zanika naš

obstoj. Nihče si svojih manjšinskih osebnih okoliščin ne izbira zavestno ali namerno. Prav tako se ljudje ne odločajo razkritvati kot pripadnice_ ki določene manjšine (ali več njih), ker bi to bilo moderno, ampak zato, ker želijo svobodno ali vsaj bolj svobodno živeti svoje življenje, do česar imamo vse_i pravico. Kljub temu da so nekatere transspolne osebe obenem tudi geji in lezbijke, je zgornje vprašanje prepoznano kot nespoštljivo in nakazuje na nerazumevanje tematik LGBT+.

12. Kaj pa v primeru, da si premislite?

To je še eno izmed najbolj pogostih vprašanj, ki nima enoznačnega odgovora. Redko katere transspolne osebe si premislijo glede svoje spolne identitete in posledično jih zelo malo vstopa v detranzicijo. Te primere se večinoma predstavlja kot zelo pogoste in z njimi se poskuša delegitimirati sprejemanje transspolnosti in spoštovanje do nje. To je žaljivo do velike večine transspolnih oseb. Dodati je treba, da imamo vse_i pravico do svobodnega izražanja, kakor tudi, da so nekatere osebne okoliščine,

med njimi spolna identitete,

spolni izraz in spolna usmerjenost, fluidne. Posledično se lahko

zgodí, da se bodo te pri nekaterih posameznikah_kih sčasoma

spremenile. Vendar to ne pomeni, da so njihove nekdanje identitete kakor koli manj legitimne od sedanjih ali da niso več transspolne osebe, če se same še vedno tako identificirajo.

13. Kakšna je vaša spolna usmerjenost oz. kakšna je spolna usmerjenost transspolnih oseb?

Tudi na to vprašanje, kot na večino vprašanj v povezavi s transspolnostjo, ni enoznačnega odgovora. Tako kot imajo cispolne

osebe raznolike spolne usmerjenosti, jih imajo tudi transspolne osebe.

Transspolne osebe so tako

geji, lezbijke, biseksualne, kvir, demiseksualne, asekusualne,

heteroseksualne itd. Na podlagi spolne identitete osebe ni mogoče vedeti in/ali predvidevati spolne usmerjenosti. Kakšna je spolna usmerjenost osebe, lahko izvemo šele takrat, ko nam posameznik_ca to informacijo o sebi razkrije.

Pomembne teme s področja transspolnosti

To kratko poglavje predstavlja nabor nekaterih ključnih tematik in problematik, ki jih je treba urediti oziroma naslavljati, če želimo prispevati k izboljšanju položaja in zaščiti pravic transspolnih oseb. Novinarke_je vabimo k uporabi teh predlogov. Podrobnejše informacije o teh temah se nahajajo na naši spletni strani oziroma v literaturi, navedeni na koncu priročnika.

Pravno priznanje spola

Pravno priznanje spola je pomembno, saj posameznicam_kom omogoča, da je njihov pravi spol pravno-formalno priznan. Brez pravnega priznanja spola so transspolnim osebam onemogočeni vsakodnevni opravki, kot so dvig priporočene pošiljke, odprtje bančnega računa ali uporaba poimenske vozovnice za javne prevoze. Transspolne osebe se zelo pogosto soočajo s situacijami, kjer se njihova spolna identiteta in spolni izraz ne ujemata s spolom, ki je zapisan na osebnih in drugih dokumentih. Zaradi tega so lahko

deležne očitkov, da uporabljajo ponarejene dokumente in/ali so prisiljene v razkritje svoje spolne identitete. To krši njihovo človekovo pravico do zasebnosti, vodi pa lahko tudi do diskriminacije in nasilja.

Kot mnogo drugih držav tudi Slovenija nima posebnega zakona, ki bi urejal pravno priznanje spola in vsa druga področja, pomembna za transspolne osebe. Sprememba uradnih podatkov o spolu je urejena v Pravilniku o izvrševanju zakona o matičnem registru, ki v 37. členu določa, da mora oseba za pravno priznanje spola priložiti potrdilo pristojne_ga zdravnice_ka, da je spremenila spol. Oseba mora tako

pridobiti diagnozo transseksualizma (F64.o), ki je opredeljen kot duševna motnja. Brez medicinske obravnave pravno priznanje v Sloveniji ni možno in to je kršitev vsaj treh človekovih pravic: pravice do telesne integritete, pravice do zdravja in pravice do zasebnosti.

Pravno priznanje spola bi moralo biti zasnovano izključno na samoidentifikaciji osebe in posamezničini_kovi osebni odločitvi za pravno priznanje njenega_njegovega spola. Tudi priporočila Sveta Evrope določajo, da naj bo pravno priznanje spola urejeno tako, da je hitro, dostopno in transparentno. Malta ima trenutno

najbolj progresiven in vključujoč zakon GIGESC,¹¹ ki upošteva vse navedeno. Primeri dobrih praks zakonov, ki so osnovani na samoidentifikaciji, so še Argentina, Danska, Irska, Norveška, Belgija.

---

¹¹ Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics Act (Malta, 2015): http://tgeu.org/wp-content/uploads/2015/04/Malta_GIGESC_trans_law_2015.pdf. Informacije ponuja tudi Spletna stran Zavoda TransAkcija: <http://transakcija.si/2016/01/11/pravno-priznanje-spola/>.

Zdravstvena zaščita

V Sloveniji različne posege za potrditev spola izvajajo strokovnjakinje_i z Interdisciplinarnega konzilija za potrditev spolne identitete, ki deluje v okviru Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana. Obravnava potrditve spola se začne s psihiatrično obravnavo. Psihiater_inja spremlja osebo, vse dokler ta oseba ne opravi zadnjega potrebnega posega, večina oseb pa mora tudi po zadnjem posegu še naprej jemati hormone.

Zaenkrat sta v državi na voljo le dva_e psihiatra_inji, specialistka psihiatrije in seksologinja, predsednica konzilija Irena Rahne Otorepec, in specialist psihiatrije Peter Zajc. Delujeta v okviru Centra za mentalno zdravje Univerzitetne psihiatrične klinike, in sicer v Ambulanti za spolno zdravje, ki se nahaja na Zaloški cesti 29 v Ljubljani.

Interdisciplinarni konzilij za potrditev spola poleg psihiatra_inje sestavljajo tudi specialistke_i urologije, specialistke_i plastične, rekonstruktivne in estetske kirurgije, specialistke_i otorinolaringologije, specialistke_i interne medicine –

endokrinologinje in specialistke_i ginekologije in porodništva. Konzilij deluje na podlagi smernic in priporočil Standards of Care 7).¹² Standarde oskrbe izdaja Svetovna profesionalna organizacija za zdravje transspolnih oseb (WPATH – World Professional Association for Transgender Health).¹³

Dostop do hormonske terapije in nekaterih posegov za potrditev

¹² Standardi oskrbe 7 (Standards of Care 7 (2012)): http://www.wpath.org/site_page.cfm?pk_association_webpage_menu=1351&pk_association_webpage=3926

¹³ World Professional Association for Transgender Health: <http://www.wpath.org/>.

spolne identitete je omogočen na osnovi zdravstvenega zavarovanja, natančnejše pogoje opredeljuje Zavod za zdravstveno varstvo Slovenije.

V Sloveniji za postopek potrditve spolne identitete ni urejenega formaliziranega medicinskega protokola, čeprav bi bil tak dokument izredno potreben. Nekatere države imajo pogoj oblikovanja medicinskega protokola vključen v zakon o spolni identiteti oz. drug krovni zakon, ki ureja tudi pravno priznanje spola.

Depatologizacija

Klasificiranje katere koli osebe okoliščine, spolna identiteta je med njimi, kot duševne motnje je problematično. To ni samo v izrazitem neskladju z dejstvi, ampak ohranja in utrjuje tudi družbeno stigmatizacijo in delegitimacijo transspolnih identitet. Nekatere transpolne osebe zaradi doživljanja spolne disforije res potrebujejo in si želijo medicinsko obravnavo ter dostop do storitev, s katerimi bodo potrdile svojo spolno identiteto in si pomagale lajšati spolno disforijo. Vendar zaradi tega transspolnosti ni ustrezno obravnavati kot bolezen oz.

patologijo. Transseksualizem (F64.o) je v ICD 10¹⁴ zaenkrat še umeščen med duševne in vedenjske motnje, vendar Svetovna zdravstvena organizacija leta 2018 načrtuje reformo in izdajo nove verzije ICD, enajste, v kateri naj bi bila transspolnost uvrščena v poglavje o spolnem zdravlju. To bi v veliki meri pripomoglo k depatologizaciji transspolnih identitet.

Strokovnjaki_nje s področja transspolnosti na mednarodni ravni se zavzemajo za depatologizacijo transspolnosti in cispolne nenormativnosti. To pomeni, da nobena spolna identiteta ne bi bila obravnavana kot bolezen in da so različne spolne identitete in spolne značilnosti, ki se ne ujemajo s spolom, ki nam je bil pripisan ob rojstvu, nekaj povsem običajnega.

---

¹⁴ Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodstvenih zdravstvenih problemov za statistične namene, verzija 10. V Sloveniji uporabljamo posodobljeno avstralsko modifikacijo desete revizije Mednarodne klasifikacije bolezni in sorodstvenih zdravstvenih problemov za statistične namene (MKB-10-AM, verzija 6). Več na: <http://www.nijz.si/podatki/mkb-10-am-verzija-6>.

Transfobija, diskriminacija in nasilje

Raziskava potreb transspolnih oseb v Sloveniji (2015), v kateri je sodelovalo 65 transspolnih oseb, je pokazala, da je 69 % vprašanih doživelo diskriminacijo in/ali imelo negativne izkušnje v vsakdanjem življenju zaradi svoje spolne identitete. 45 % sodelujočih je diskriminacijo doživelo v javnih ustanovah pri dostopu do javnih storitev (na pošti, v trgovini), 43 % v osnovni in/ali srednji šoli, 39 % doma, 24 % v službi, 10 % na fakulteti, 6 % pri zdravnici_ku, 39 % sodelujočih je odgovorilo (tudi) »drugo«, kjer so dopisale_i

odgovore, ki niso bili podani med možnostmi, med njimi pa so bili navedeni tudi mediji.¹⁵

Transgender Europe, krovna organizacija za tematike transspolnosti v Evropi, vsako leto izda zemljevid in indeks pravic transspolnih oseb. Zemljevid prikazuje države glede na to, ali pred pravnim priznanjem spola zahtevajo

---

¹⁵ Raziskava o potrebah transspolnih oseb v Sloveniji (Društvo informacijski center Legebitra, Zavod TransAkcija, 2015), dostopno na: <http://transakcija.si/2016/09/14/rezultati-raziskave-potreb-transspolnih-oseb-v-sloveniji/>.

potrdilo o sterilizaciji ali ne in kakšne, če sploh, so administrativne prakse pri pravnem priznanju spola.¹⁶

TGEU izvaja tudi projekt **Transrespect vs Transphobia – TVT**, v sklopu katerega vsako leto okoli 20. novembra, ko obeležujemo dan spomina na žrtve transfobije (Transgender Day of Remembrance), izda statistiko poročanih umorov transspolnih oseb za preteklo leto. V spomin na transspolne osebe, katerih življenja so se v preteklem letu prehitro in nasilno končala

---

¹⁶ Zemljevid in indeks pravic transspolnih oseb (TGEU), dostopno na: <http://tgeu.org/trans-rights-map-2017/>.

zaradi transfobije, transmizoginije in rasizma, so te dni široko po svetu organizirani dogodki.¹⁷

---

¹⁷ Projekt Transrespect versus Transphobia Worldwide: <http://transrespect.org/en/about/tvt-project/>.

Glosar

terminologije

s področja

transspolnosti

Aspolnost (angl. agender) je spolna identiteta, kjer se oseba ne identificira z nobeno spolno identiteto oz. čuti popolno odsotnost lastne spolne identitete.

Androgenost (angl. androgyny) je spolni izraz, ki ga ne moremo pripisati izključno enemu izmed spolov binarnega spolnega sistema, temveč je preplet družbenih norm spolnih izrazov obeh binarnih spolov (tj. ženskega in moškega spola).

Cisspolnost (angl. cisgender) pomeni ujemanje posameznikine kove spolne identitete s spolno identiteto, ki je bila osebi določena na podlagi spola, pripisanega ob rojstvu. Latinska predpona cis- pomeni 'na isti strani' ali 'na tej strani'. Cisspolnost je normativna in večinska spolna identiteta oseb in iz tega izhaja tudi njena družbena moč.

Cisspolna nenormativnost (angl. gender nonconformity, gender variance) predstavlja stopnjo neujemanja oz. neusklajenosti med doživljanjem in izražanjem lastne spolne identitete in družbenimi normami, pričakovanji in zahtevami za spol, ki je bil osebi pripisan ob

rojstvu, in sovpadajoče spolne vloge ter spolni izraz. Cispolna nenormativnost predstavlja vse neusklajenosti med družbenimi normami za spola znotraj binarnega spolnega sistema ter dejanskim obstojem in izražanjem vseh spolov.

Cross-dresser (angl. cross-dresser) je oseba, ki se preoblači v oblačila, ki so po družbenih normah pripisane osebam različnega spola, kot je oseba sama ali kot je bilo osebi pripisano ob rojstvu. Razlogi za preoblačenje so mnogi, med njimi so lahko doživljanje spolne disforije, raziskovanje spolne identitete in/ali izraza, želje po drugačnem spolnem izražanju,

zabava, subverzivnost, seksualna gratifikacija oz. privlačnost itd. Osebe, ki se preoblačijo, lahko začnejo proces prilagoditve spola ali pa svojo spolno identiteto in spolni izraz izražajo zgolj s preoblačenjem. Pri tem ni pomembno, ali se identificirajo kot transspolne ali cispolno nenormativne osebe ali ne. Zunaj transspolne skupnosti se uporablja beseda *transvestit_ka*, ki pa jo transspolne osebe lahko občutijo kot žaljivko.

Kvirspolnost (angl. genderqueer) je spolna identiteta, ki presega binarni spolni sistem. Kvirspolna identifikacija vključuje vse spolne identitete, ki so zunaj

cisnormativnih spolnih identitet.

Kvirspolna oseba se lahko

identificira kot ženska in moški

hkrati, občasno kot ženska in

občasno kot moški ali pa niti

kot ženska niti kot moški (npr.

aspolnost, neutrois). Kvirspolna

identiteta lahko nakazuje tudi

fluidnost spolne identitete

(prehajanje med različnimi spolnimi

identitetami) ali pa spolne identitete,

ki so skupek mnogih spolnih

identitet.

Nebinarna/e spolna/e identiteta/e

(angl. non-binary) je krovni termin,

ki zajema spolne identitete, ki se

ne umeščajo znotraj binarnega

(žensko-moškega) spolnega sistema.

Gre torej za vse spolne identitete,

ki presegajo binarni spolni sistem

oziroma spolne identitete, ki

niso moški ali ženska. Termin

lahko pomeni tudi samostojno

spolno identiteto, ki ne potrebuje

natančnejše definicije. Podobno

kot kvirspolnost tudi nebinarne

spolne identitete zajemajo številne

spolne identitete, ki se nahajajo

zunaj binarnega spolnega sistema,

na primer: aspolnost, neutrois,

bispolnost, kvirspolnost, itd.

Podčrtaj uporabljamo pri slovnično

zazanimovanih slovničnih oblikah,

z namenom vključevanja vseh

spolov, tudi tistih, ki presegajo

spolni binarizem "ženska – moški".

V nasprotju s poševnico (/), ki še vedno predstavlja samo dve možnosti in s tem binarno delitev, podčrtaj povezuje obe normirani slovnični obliki, ju ločuje in hkrati med njima ustvarja prazen prostor za projiciranje končnic, ki jih jezikovna norma še ne pozna, bi se pa lahko razvile. Z uporabo podčrtaja presegamo jezikovno normo, ki nam pravi, da je generična oblika moški slovnični spol in da sta spola samo dva. Podčrtaj uporabljamo torej tudi, kadar spolna identiteta/zaimki niso znani ali pa govorimo (o) skupini oseb, katerih spolov ne želimo predvidevati. Pri uporabi podčrtaja praviloma najprej navedemo polno obliko v ženskem slovničnem spolu; obliko v moškem slovničnem spolu, ki je umeščena za podčrtaj, pa zapišemo okrajšano: vabljene_i govork_e_ci. Zaradi večje poenotenosti za podčrtajem ne navajamo celotnega obrazila, ampak le spremenljivi končni del; torej: Protestnice_ki so vztrajale_i (NE: Protestnice_niki so vztrajale_li). V nekaterih primerih je obliko v moškem slovničnem spolu smiselno umestiti na prvo mesto, in sicer: kadar ima ničto obrazilo (aktivist_ka; delujoč_a) in v primerih, ko pri obliki za ženski slovnični spol pride do izpada polglasnika, npr. pri nekaterih deležnikih na -l (rekel_a) in pri pridevniki na -en (aktiven_a).

Potrditev spola (angl. gender

confirmation) je proces, kjer oseba prehaja med spolom, ki ji je bil pripisan ob rojstvu, k njej lastnemu spolu in spolnemu izrazu. Potrditev spola poteka s hormonsko terapijo, operativnimi posegi in drugimi medicinsko podprtimi postopki. Odločitve o izbiri vrste posega sprejemajo osebe same, zanje ni napisanih pravil in se pri različnih osebah pojavljajo v različnih zaporedjih in obsegih.

Samoidentifikacija (angl. self-

determination) predstavlja avtonomno (pre)oblikovanje in (ne)definiranje svoje spolne identitete, in je pravica vsake_ga posameznice_ka.

Spol, pripisan ob rojstvu (angl.

gender assigned at birth) je spol, ki je določen takoj ob rojstvu na osnovi videza zunanjih genitalij in klasificira ter definira spol novorojenčice_ka. Medicina in biologija namreč definirata, kategorizirata, raziskujeta ter analizirata spol(e) ter osebam pripisujeta spol izključno na osnovi telesnih značilnosti, ne da bi upoštevali samoidentifikacijo. Na osnovi spola, pripisanega ob rojstvu, se od vseh ljudi pričakuje samoumevno sprejemanje spolne identitete, spolnega izraza in tudi spolnih vlog, ki temu spolu pritičejo na podlagi družbenih normativov, kar pravzaprav pomeni, da družba

predvideva in pričakuje, da so vse osebe cispolne oz. nobena oseba transspolna.

Spolna disforija (angl. gender dysphoria) je kratkoročno ali dolgoročno doživljanje neugodja, nezadovoljstva in stisk kot posledice neujemanja lastne spolne identitete s spolom, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu. Pri nekaterih osebah je spolna disforija prisotna v tolikšni meri, da doživljajo neugodje izpolnjuje pogoje za pridobitev formalne diagnoze spolne disforije. Vendar pa ta diagnoza ne bi smela biti temelj za stigmatizacijo oseb s spolno disforijo ali kršitve njihovih

človekovih pravic. Dejansko pa se dogaja prav to. Obstoječi sistemi klasifikacije bolezni in motenj, kot sta npr. Diagnostični in statistični priročnik za mentalne motnje (DSM – Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Ameriško psihiatrično združenje, 2000) in Mednarodna klasifikacija bolezni (ICD – International Classification of Diseases, Svetovna zdravstvena organizacija, 2007), definirajo različne duševne motnje, ki se med seboj razlikujejo glede na pojavnost, trajanje, patogeneze itd. Ti sistemi poskušajo klasificirati skupine simptomov in stanj, ne

pa posameznice_ka. Motnja je v tem smislu opis simptomov in stanja, ki ga oseba doživlja, ne pa opis same osebe ali njene identitete. Pomembno je poudariti, da transspolne in cispolno nenormativne osebe nimajo prirojenih motenj v povezavi s svojo spolno identiteto. K težavam, ki jih povzroča spolna disforija, se lahko pristopi kot k nečemu, kar se lahko diagnosticira in za kar obstajajo raznolike možnosti obravnave. Obstoj diagnoze spolne disforije pogosto olajša ali v celoti omogoča dostop do zdravstvene oskrbe za transspolne in cispolno

nenormativne osebe, hkrati pa omogoča nadaljnje raziskave ter odkrivanja učinkovitih obravnav.

Spolna identiteta (angl. gender identity) je posamezničino_ovo notranje in osebno doživljanje lastnega spola, ki lahko ustreza ali ne ustreza na zunaj razpoznavnim spolnim značilnostim. Če se spolna identiteta osebe ujema s spolom, ki ji je bil pripisan ob rojstvu, je oseba cispolna. Transspolna oseba pa doživlja neujemanje med lastno spolno identiteto in tisto, ki ji jo je pripisala družba. Transspolnost tako zajema vse spolne identitete,

ki so osnovane in/ali preoblikovane v skladu s posameznimi kovi čutenji in doživljanji sebe.¹⁸

Spolni izraz (angl. gender expression) je vidna zunanja

predstavitev lastne spolne

identitete. Spolni izraz se uresničuje

z oblačili, ličili, frizuro, (ne)bitjem

poraščenih delov telesa, telesno

držo in mimiko, vedenjem v javnih

in zasebnih družbenih okoljih.

Spolni izraz lahko izraža ujetanje

ali pa neujemanje s spolnimi

vlogami/spolno identiteto, ki jih

določa binarni spolni sistem.

Spolni znaki oz. spolne

karakteristike (angl. sex

characteristics) so prirojene

variacije značilnosti, ki so med

posamezniki različne:

notranje in/ali zunanje genitalije,

kromosomi in/ali hormonska

zgradba, in se lahko ujemajo ali

(v primerih interseksualnih oseb)

ne ujemajo z družbenimi in

medicinskimi pričakovanji. Enako

velja za mišično maso, poraščenost

---

¹⁸ Pojem spolne identitete se pogosto

zamenjuje s spolno usmerjenostjo (tudi seksualna

identiteta), vendar pa gre za različni in medsebojno

ločeni osebni okoliščini: spolna usmerjenost izraža

seksualno in/ali romantično privlačnost posameznice,

ki, pri čemer spolna usmerjenost opisuje seksualne in/

ali romantične privlačnosti do ene ali več oseb. Spolna

identiteta pa predstavlja osebno doživljanje lastnega

spola in ne izraža korelacije z drugimi osebnimi.

ali telesno višino, če izpostavimo le nekatere izmed njih. Kljub temu da se z variacijami spolnih značilnosti rodimo, le-te niso nujno vidne že ob rojstvu. Telesa inter spolnih oseb lahko dobijo interspolen videz pred rojstvom, ob rojstvu, v otroštvu, v puberteti ali v odraslosti.¹⁹

Transfobija (angl. transphobia)

je »skupen osebnih in kulturnih prepičanj, vedenj in verovanj, agresivnega vedenja, ki temelji na predsodkih, gnusu, strahu in/ali sovraštvu, usmerjenemu proti posameznikom ali skupinam,

ki ne ustrezajo družbenim pričakovanjem o spolnih normah ali jih prestopajo. Transfobija še posebej vpliva na posameznice_ke, katerih spolna identiteta ali spolni izraz ne sovpadata s spolom, ki jim je bil pripisan ob rojstvu [...]«²⁰

Transspolnost (angl. transgender)

je krovni izraz za vse spolne identitete, ki so osnovane na posameznimi_kovi čutenji in doživljanji sebe in/ali preoblikovane v skladu z njimi. Latinska predpona trans- pomeni 'preko', 'onkraj' ali 'na drugi strani'. Transspolnost je spolna

---

²⁰ Vir: Transrespect versus transphobia: working definitions, dostopno na: <http://transrespect.org/en/working-definitions/>

---

¹⁹ Vir: European Intersex Visibility Works: <http://intervisibility.eu/si/>

identiteta, ki presega cisspolnost, saj transspolnost ne temelji na nujnosti ujemanja ob rojstvu pripisanega spola in iz tega izhajajoče spolne identitete, temveč zajema vse spolne identitete, ki niso v skladu s cisnormativnostjo. Sem sodijo različne identitete: transspolne ženske in moški, nebinarne osebe (osebe, ki se ne identificirajo kot moški ali ženske), aspolne osebe, transeksualne osebe,²¹ kvirspolne

---

²¹ Transeksualnost je zastarel in nespoštljiv termin in uporabi le-tega se aktivistke_i za človekove pravice transspolnih oseb izogibamo. Transeksualnost se bolj kot na samoidentifikacijo in avtonomijo lastne spolne identitete osredinja na telo in vzpostavlja normativ, da je spol osebe legitimen zgolj in izključno takrat, kadar je ta potrjen tudi na telesni ravni (s hormonsko terapijo in/ali operacijami za potrditev

osebe, spolno fluidne osebe, kralji_ce preobleke, transvestitke_i²² itd.

Transspolna oseba (angl. transgender person) je oseba, katere

spolne identitete), to pa izključuje velik del transspolnih oseb, ki v medicinsko tranzicijo ne želijo in/ali ne morejo vstopati. Zelo pomembno je, da ob tem poudarimo, da nima nihče pravice delegitimirati izkušnje ter izrazov, ki jih oseba uporablja zase, tako tudi ne izraza transeksualna oseba ali transeksualec_ka, kadar ga določena oseba uporablja zase. S soglasjem te osebe lahko zanj_o termin uporabljamo, vendar pa je pomembna pazljivost, da se termin ne razširja in posplošuje na vse transspolne in cispolno nenormativne osebe.

²² Kralji_ce preobleke in transvestitke_i se lahko identificirajo kot transspolne osebe ali pa tudi ne. Prav zato, ker se nekatere_i izmed njih identificirajo kot transspolne osebe, se jih vključuje v krovnii termin transspolnosti.

spolna identiteta ni cispolna; pri transspolnih osebah se spol, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu, ne ujema s spolno identiteto, ki jo čuti oseba sama in s katero se identificira.

Transspolna oseba doživlja neujemanje med lastno spolno identiteto in tisto, ki ji jo je pripisala družba. Transspolne osebe lahko želijo svoje telo in zunanji videz prilagoditi svoji spolni identiteti ali pa ne pristajajo na to, da se morata telo in zunanji videz prilagoditi spolni identiteti. Četudi oseba sodi v definicijo transspolnosti, ni nujno, da se tako identificira, zato je pomembno, da se identitete nikomur ne pripisuje, temveč se z osebami in o njih govori izključno z

izrazi, ki jih osebe uporabljajo zase.

Transmizoginija (angl. trans-misogyny) je mizoginija, ki prizadene specifično transspolne ženske. Te so pogosto žrtve nasilja prav zato, ker so dvojno diskriminirane: kot transspolne osebe in kot ženske. Mizoginija je sovraštvo do žensk, nezaupanje ali prepričanje, da so ženske manjvredne, in posledično lahko spodbuja sovražno ali nasilno vedenje ter predstavlja za ženske nevarnost. Ženskost in ženstvenost sta določeni kot manjvredni od moškosti in možatosti ter obstajata za dobit slednjih. Mizoginija obstaja kot neizogibna posledica

patriarhata, kjer se ženske oziroma vse, kar je pojmovano kot žensko in ženstveno, dojema kot manjvredno. Lahko je bolj ali manj očitna, neposredna oz. posredna.

Tranzicija (angl. transition) je kompleksen proces, znotraj katerega oseba naredi prehod iz spola, ki ji je bil pripisan ob rojstvu, v spol, ki ga čuti kot sebi lastnega. Tranzicija lahko vključuje začetek javnega življenja v lastnem spolu (zasebno je oseba morda že tako živel), psihološko/psihiatrično oceno, hormonsko terapijo, nadgradnjo ali izgradnjo sekundarnih spolnih karakteristik ter operativne posege za potrditev spola. Tranzicija

vključuje tudi proces pravnega priznanja spola (v državah, kjer je to dovoljeno in vnaprej določenih okvirih), torej pridobitev novih osebnih dokumentov s pravilnim spolom in spolnim identifikatorjem, ne pa tistim, ki je bil osebi pripisan ob rojstvu. Tranzicija lahko vključuje vse zgoraj navedene postopke in posege, vendar to ni nujno – o poteku tranzicije odloča vsaka transspolna oseba zase.

Viri za nadaljnje koristne informacije za poročanje o transspolnosti

Gender Identity, Gender Expression and Sex Characteristics Act, 2015, Malta.

Dostopno na: http://tgeu.org/wp-content/uploads/2015/04/Malta_GIGESC_trans-law_2015.pdf.

Koletnik, A., Grm, A., Gramc, M., 2015:

Vsi spoli so resnični: transspolnost, transseksualnost in cispolna nenormativnost. Društvo informacijski center Legebitra. Dostopno na: <http://transakcija.si/wp-content/>

[uploads/2016/05/Vsi-spoli-so-resnicni.pdf](#).

Koletnik, A., Grm, A., Gračanin, E., 2016:

Pravno priznanje spola v Sloveniji:

smernice za uresničevanje spoštovanja človekovih pravic transspolnih in cispolno nenormativnih oseb. Društvo informacijski center Legebitra. Dostopno na: <http://transakcija.si/wp-content/uploads/2016/05/Pravno-priznanje-spola-v-Sloveniji.pdf>.

Mednarodna klasifikacija bolezní in sorodstvenih zdravstvenih problemov za statistične namene. Dostopno na: http://www.nijz.si/files/uploaded/ks_mkb10-am-v6_v02_splet.pdf.

Neformalna aktivistična skupina

„Transovci“, 2017: Preporuke za medijsko izveščevanje o transrodnim, interpolnim i rodno varijantnim osobama. Queer

- Montenegro. Dostopno na: http://queermontenegro.org/images/Publikacije/Novinarima_Brosura_Print.compressed.pdf.
- Projekt Transrespect versus Transphobia Worldwide. Dostopno na: <http://transrespect.org/en/about/tvt-project/>.
- Raziskava o potrebah transspolnih oseb v Sloveniji, 2015. Društvo informacijski center Legebitra, Zavod TransAkcija. Dostopno na: <http://transakcija.si/2016/09/14/rezultati-raziskave-potreb-transspolnih-oseb-v-sloveniji/>.
- Slovar, 2015. TransAkcija. Dostopno na: <http://transakcija.si/2017/03/13/slovar-izrazov/>.
- Spletna stran Transgender Europe – TGEU: <http://tgeu.org/>.
- Spletna stran Zavoda TransAkcija: <http://transakcija.si/>.
- Standards of Care for Health of Transsexual, Transgender and Gender Non-Conforming People, Version 7 (World Professional Association for Transgender Health, 2012). Dostopno na: [https://s3.amazonaws.com/amo_hub_content/Association140/files/Standards%20of%20Care%20V7%20-%202011%20WPATH%20\(2\)\(1\).pdf](https://s3.amazonaws.com/amo_hub_content/Association140/files/Standards%20of%20Care%20V7%20-%202011%20WPATH%20(2)(1).pdf).
- Zemljevid in indeks pravic transspolnih oseb (TGEU). Dostopno na: <http://tgeu.org/trans-rights-map-2017/>.

TRANS
Akcija